

Informacja o ustawie z dnia 18 grudnia 2025 r. o zmianie niektórych ustaw w celu usprawnienia działań Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej na wypadek zagrożenia bezpieczeństwa państwa na polskich obszarach morskich oraz zapewnienia bezpieczeństwa na Morzu Bałtyckim

Celem uchwalonej ustawy o zmianie niektórych ustaw w celu usprawnienia działań Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej na wypadek zagrożenia bezpieczeństwa państwa na polskich obszarach morskich oraz zapewnienia bezpieczeństwa na Morzu Bałtyckim jest wzmocnienie bezpieczeństwa Rzeczypospolitej Polskiej przez rozszerzenie możliwości podejmowania przez Siły Zbrojne Rzeczypospolitej Polskiej działań w celu ochrony granicy państwowej Rzeczypospolitej Polskiej oraz poza granicami państwa.

Ustawa dokonuje zmian w ustawach:

- z dnia 12 października 1990 r. o ochronie granicy państwowej (art. 1),
- z dnia 12 października 1990 r. o Straży Granicznej (art. 2),
- z dnia 17 grudnia 1998 r. o zasadach użycia lub pobytu Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej poza granicami państwa (art. 3),
- z dnia 24 sierpnia 2001 r. o Żandarmerii Wojskowej i wojskowych organach porządkowych (art. 4).

W zakresie ustawy z dnia 12 października 1990 r. o ochronie granicy państwowej zmiany tej ustawy w ramach art. 18bk obejmują dodanie regulacji umożliwiającej podjęcie przez dowódców wojskowych środków obrony powietrznej decyzji o zestrzeleniu pocisku rakietowego wystrzelonego w kierunku terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, w sytuacjach utraty łączności z Dyżurnym Dowódcą Obrony Powietrznej lub gdy sytuacja nie pozwala na wydanie rozkazu przez Dowódcę Operacyjnego RSZ (dodawany ust. 3 w art. 18bk) oraz mają związek z wprowadzeniem na wyposażenie Sił Zbrojnych RP środków obrony powietrznej pracujących w systemie automatycznego startu rakiet przechwytyjących (dodawany ust. 4 w art. 18bk). Pierwsza z tych zmian motywowana jest istotnym w sytuacjach zagrożenia czynnikiem czasu, który wymaga od dowódców wojskowych środków obrony powietrznej niezbędnie szybkiego działania, druga zaś wprowadza regulację, zgodnie z którą Dowódca Operacyjny Rodzajów Sił Zbrojnych określi w rozkazie sposób niszczenia pocisków rakietowych wystrzelonych w kierunku terytorium Rzeczypospolitej Polskiej w przypadku wykonywania zadań nadzoru przestrzeni powietrznej i osłony terytorium Rzeczypospolitej

Polskiej przez wojskowe środki obrony powietrznej pracujące w systemie automatycznego startu rakiet przechwytyjących.

W art. 18bm zmienianej ustawy dookreśla się obowiązki Dowódcy Operacyjnego Rodzajów Sił Zbrojnych – w związku z wprowadzeniem do tej ustawy przypadku podejmowania decyzji o zniszczeniu pocisku rakietowego w sytuacji utraty łączności z Dyżurnym Dowódcą Obrony Powietrznej lub w przypadku gdy sytuacja nie pozwala na wydanie rozkazu – o niezwłocznym powiadamianiu Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej o podjęciu decyzji także w wymienionym, nowowprowadzanym przypadku.

Dodawany art. 18bn stanowi, że użycie sił zbrojnych państwa Organizacji Traktatu Północnoatlantyckiego do wykonywania działań nadzoru przestrzeni powietrznej i osłony terytorium Rzeczypospolitej Polskiej następuje w trybie określonym w art. 3a ustawy z dnia 23 września 1999 r. o zasadach pobytu wojsk obcych na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, zasadach ich przemieszczania się przez to terytorium oraz zasadach udzielania pomocy wojskom sojusznikom i organizacjom międzynarodowym, tj. na podstawie zgody Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej wydawanej na wniosek Ministra Obrony Narodowej skierowany po uzyskaniu zgody Prezesa Rady Ministrów.

Dodawany art. 18bo wprowadza normę, zgodnie z którą za szkody wyrządzone osobie trzeciej w wyniku zastosowania środków mających na celu unieszkodliwienie obcego wojskowego statku powietrznego, obcego cywilnego statku powietrznego, pocisków rakietowych oraz bezzałogowych statków powietrznych naruszających przestrzeń powietrzną Rzeczypospolitej Polskiej przez Siły Zbrojne Rzeczypospolitej Polskiej lub siły zbrojne państwa Organizacji Traktatu Północnoatlantyckiego wykonujące zadania nadzoru przestrzeni powietrznej i osłony terytorium Rzeczypospolitej Polskiej odpowiada Skarb Państwa reprezentowany przez Ministra Obrony Narodowej. Przepis wprowadza tym samym podstawę prawną odpowiedzialności odszkodowawczej Skarbu Państwa za działania Sił Zbrojnych RP oraz państw Organizacji Traktatu Północnoatlantyckiego wykonywanych w ramach ochrony granicy państwowej w przestrzeni powietrznej Rzeczypospolitej Polskiej. Zgodnie z art. 5 uchwalonej ustawy przepis ten stosuje się do odpowiedzialności odszkodowawczej Skarbu Państwa za zdarzenia powodujące szkody powstałe od dnia 9 września 2025 r.

Zmiany ustawy z dnia 12 października 1990 r. o Straży Granicznej obejmują:

- rozszerzenie przesłanek w zakresie możliwego stosowania przez dowódców jednostek pływających Straży Granicznej określonych w ustawie uprawnień na morskich wodach wewnętrznych i morzu terytorialnym przez dodanie kolejnej, obok względów obronności państwa i nienaruszalności granicy państwowej, przesłanki w przypadku konieczności

odparcia bezprawnego, bezpośredniego zamachu na infrastrukturę krytyczną oraz przeciwdziałania czynnościom zmierzającym do takiego zamachu (art. 14),

- określenie uprawnień dla dowódców okrętów wojennych Marynarki Wojennej, którym będą przysługiwać uprawnienia dowódców jednostek pływających Straży Granicznej w przypadku gdy wymagają tego względy obronności i bezpieczeństwa państwa; chodzi tu m.in. o prawo do wezwania podejrzanego statku do zmniejszenia prędkości przepływu, zatrzymania się do kontroli, sprawdzenia dokumentów dotyczących statku i ładunku, wylegitymowania załogi statku oraz znajdujących się na nim pasażerów, zbadania ładunku, czy zmuszenia statku do zawinięcia do wskazanego portu, możliwości zarządzenia pościgu za statkiem, jeżeli istnieje uzasadnione podejrzenie, że statek ten w czasie pobytu na morskich wodach wewnętrznych lub na morzu terytorialnym Rzeczypospolitej Polskiej naruszył przepisy obowiązujące na terytorium RP i mimo wezwania do zatrzymania się lub po zatrzymaniu go usiłuje zbiec, a także otwarcia ognia do tego statku (dodawany ust. 2 w art. 20); sposób realizacji uprawnień okrętów wojennych wynikających z ratyfikowanych przez Rzeczpospolitą Polską umów międzynarodowych i międzynarodowego prawa zwyczajowego zostanie określony przez Ministra Obrony Narodowej w zarządzeniu niepodlegającym ogłoszeniu (dodawany ust. 3 w art. 20).

Zmiany ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o zasadach użycia lub pobytu Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej poza granicami państwa zmierzają do rozszerzenia kategorii użycia i pobytu Sił Zbrojnych RP poza granicami państwa w celu usprawnieniu działań podejmowanych przez Siły Zbrojne RP w odpowiedzi na sytuacje zagrożenia bezpieczeństwa państwa.

W art. 2 w pkt 1 zmienianej ustawy wprowadza się nową możliwość użycia jednostek Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej poza granicami państwa – w celu udziału w działaniach na rzecz wzmocnienia bezpieczeństwa Rzeczypospolitej Polskiej. O użyciu jednostek wojskowych poza granicami państwa w tym przypadku będzie postanawiał Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej, na wniosek Rady Ministrów.

Komplementarnie do powyższej zmiany następuje rozszerzenie art. 2a określającego podstawy użycia Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej poza granicami państwa. Przepis ten rozszerza się o niezbywalne prawo do samoobrony, o którym mowa w art. 51 Karty Narodów Zjednoczonych. Dzięki wprowadzonym zmianom użycie Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej poza granicami państwa będzie mogło nastąpić nie tylko, tak jak dotychczas, na podstawie decyzji właściwego organu organizacji międzynarodowej (*obecnie – rezolucji Rady Bezpieczeństwa ONZ*) bądź zaproszenia lub zgody państwa przyjmującego,

ale także na podstawie niezbywalnego prawa do samoobrony. Prawo do samoobrony określone w art. 51 Karty Narodów Zjednoczonych oraz w międzynarodowym prawie zwyczajowym stanowi jeden z wyjątków prawomocnego użycia siły w stosunkach międzynarodowych w odniesieniu do sformułowanego w Karcie Narodów Zjednoczonych zakazu użycia siły przeciwko integralności terytorialnej lub niezawisłości politycznej któregośkolwiek państwa bądź w jakikolwiek inny sposób niezgodny z celami Organizacji Narodów Zjednoczonych, a także samej groźby użycia siły. Biorąc pod uwagę niszczycielską siłę nowoczesnej broni i technologii (*np. w obszarze cyberprzestrzeni*), które mogą być użyte w operacjach ofensywnych, za zasadne należy uznać, aby dla działania w samoobronie rozumienie napaści zbrojnej nie zostało ograniczone do ataku, który już miał miejsce lub się rozpoczął, ale obejmowało również nieuchronny atak mający nastąpić w najbliższej przyszłości. Istotnym w ocenie legalności działania w samoobronie w rozumieniu art. 51 Karty Narodów Zjednoczonych jest wypełnienie przez państwo podejmujące takie działanie określonych kryteriów, które można wywieść w szczególności z prawa zwyczajowego, takich jak: konieczność, proporcjonalność i nieuchronność zagrożenia.

W art. 2 w pkt 2 zmienianej ustawy wprowadza się nowy możliwy cel pobytu Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej poza granicami państwa – udział w stałych operacyjnych działaniach prowadzonych w celu monitorowania bezpieczeństwa zewnętrznego Rzeczypospolitej Polskiej lub w ramach wysuniętej obecności. Obecnie pobyt jednostek wojskowych poza granicami państwa może być realizowany wyłącznie w celu udziału w:

- szkoleniach i ćwiczeniach wojskowych,
- akcjach ratowniczych, poszukiwawczych lub humanitarnych; przepisu tego nie stosuje się do akcji ratowniczych regulowanych przepisami o ratownictwie na morzu lub prowadzonych przez wojskowe lotnicze zespoły poszukiwawczo-ratownicze w celu udzielenia pomocy ludziom albo statkom powietrznym lub morskim znajdującym się w niebezpieczeństwie na zasadach określonych w umowach międzynarodowych,
- przedsięwzięciach reprezentacyjnych.

W nowym art. 7d zmienianej ustawy wprowadzono dodatkowe regulacje dotyczące możliwości użycia przez dowódców jednostek pływających Marynarki Wojennej i dowódców statków powietrznych Sił Zbrojnych RP broni i innego uzbrojenia zarówno w razie konieczności odparcia bezpośredniego, bezprawnego zamachu, jak i w celu przeciwdziałania czynnościom zmierzającym bezpośrednio do takiego zamachu na jednostkę pływającą Marynarki Wojennej, Straży Granicznej lub Policji albo statek powietrzny Sił Zbrojnych

Rzeczypospolitej Polskiej, Straży Granicznej lub Policji, bądź na morską infrastrukturę krytyczną.

Zmiany ustawy z dnia 24 sierpnia 2001 r. o Żandarmerii Wojskowej i wojskowych organach porządkowych polegają na dodaniu przepisów w zakresie funkcjonowania i uprawnień wojskowych organów porządkowych na jednostkach pływających Marynarki Wojennej. Zgodnie z wprowadzanymi zmianami wojskowymi organami porządkowymi będą także dowódcy jednostek pływających Marynarki Wojennej i żołnierze pełniący służbę ochronną na tych jednostkach. Celem tych zmian jest poprawa bezpieczeństwa żołnierzy pełniących służbę na jednostkach pływających Marynarki Wojennej oraz możliwość proporcjonalnej reakcji w sytuacjach zagrożenia.

Ustawa przewiduje wejście w życie po upływie 14 dni od dnia ogłoszenia.